

KILENCEDIK KÖNYV

1.

Aki igazságtalan, az bűnt követ el.

Mivel

a mindenség természetének rendelése szerint

az értelmes lények egymásért vannak,

hogy egymást értékük szerint segítsék,

bántani azonban semmiképpen ne bántsák,

világos, hogy

aki nem engedelmeskedik az ő akaratának,

az vétkezik a legfőbb istenség ellen.

Aki hazudik,

az ugyanazt az istenséget bántja meg.

A közös természet

ugyanis mindennek a természete,

ami csak van.

Ami pedig van,

azt minden létezővel rokoni kapcsolja össze.

A közös természetet

még igazságnak is nevezzük:

minden igazság legőszibb kútfejének.

Aki tehát tudatosan hazudik,

az vétkezik,

ha félrevezető szándékkal letér az útról.

De az is vétkezik,

aki akaratlanul hazudik,

ha a közös természettel nincs összhangban,

és a világ természetével nincs összhangban,

és a világ természetével harcba keveredve

megzavarja a világrendet.

De harcba keveredik vele az is,

Aki

- bár szándékán kívül –

az igazsággal ellentétes álláspontra sodródik.

Mert a természet beoltotta az emberbe

az igazság ösztönét,

és csak az nem tudja megkülönböztetni

a hamisat az igaztól,

aki hanyag és figyelmetlen.

Az is vétkezik,

aki hajszolja a gyönyört,

mint valami jót,

és kerüli a fájdalmat,

mint valami rosszat.

Mivel a hitványak

gyakran tobzódnak élvezetekben,

és a feltételeik is megvannak hozzá,

a derekak pedig ki vannak szolgáltatva

a fájdalomnak és a fájdalom okozóinak,

az ember

sokszor kénytelen vádolni a közös természetet,

mintha úgy osztaná ki a sorsot

a gonoszoknak és a derekaknak,

hogyan nincs tekintettel az érdemre.

Azonkívül az,

aki a fájdalomtól fél,

egyszer majd félni fog

valami szükségszerűen bekövetkező eseménytől is –

ami már vétekszámba megy.

Aki a gyönyörre vadászik,

az nem fog tartózkodni az igazságtalanságtól –

ami nyilvánvaló vétek.

Ami pedig

a közös természet szempontjából

közömbös

(mert ha nem volna előtte közömbös

akár az egyik, akár a másik,

akkor nem alkotott volna kétfélét),

azt közömbösnek kell venniük mindazoknak,

akik a természet szerint gondolkodnak

és a természetet vezérükként akarják követni.

Tehát

akinek szemében

a közös természet számára közömbös dolgok

- mint amilyen a fájdalom és az élvezet,

a halál és az élet, a hírnév és a névtelenség –

nem közömbösek,

az nyilvánvalóan bűnbe esik.

Állítom,

hogyan a közös természet

ezeket közömbösnek veszi,

ami annyit jelent,

hogy válogatás nélkül megesnek

mindazokkal a lényekkel,

melyek sorjában keletkeznek

és

keletkeznek a világot irányító értelem

ősi terve szerint;

ez az a terv,

amely szerint

hozzáfogott egyszer

a világot irányító értelem

ennek a világnak a megalkotásához,

de előbb

megállapította

a teremtésre váró lények bizonyos törvényeit

és

elkülönítette

a jelenlegi lét, változás és követés nemző erőit.

2.

Az volna méltó az igazi férfiúhoz,

ha úgy távoznék az emberi közösségből,

hogyan sem a hazugságot,

sem az alakoskodást,

sem az elpuhultságot,

sem a gőgöt nem ízlelné meg.

A második legjobb módja

az élettől való elhajózásnak,

ha valaki úgy leheli ki lelkét,

hogyan e vétkeket megutálta.

Azt választod-e,

hogyan megátalkodj a gonoszságban?

Nem arra int-e a tapasztalat,

hogyan kimenekülj ebből a dögvészből?

Az értelem romlása ugyanis nagyobb dögvész,

mint a körülöttünk szétáradó levegő

fertőzöttsége és elváltozása.

Mert ez

csak az állatok dögvésze,

és az életüket támadja meg,

az pedig az embereké,

és az emberségüket támadja meg.

3.

Ne kicsinyeld le a halált,

inkább fogadd derűs lélekkel,

hiszen a természet akarata szerint való,

mint sok más.

Amilyen az ifjúság, az öregség, a serdülés,

a virágkor, a fogzás, a legénytollpelyhedzés,

az őszebe csavarodás, a nemzés, a terhesség,

a szülés

és a többi,

életed korszakaival együtt járó

természetes tevékenység,

ugyanolyan a felbomlás.

Az értelmes ember

tehát ügyeljen rá, hogy

a halállal szemben

se fölényesnek,

se elutasítónak,

se gőgösnek

ne mutatkozzék,

hanem úgy várja,

mint valami természetes jelenséget.

Ahogy most azt várod,

mikor jön világra feleséged méhe magzatja,

ugyanúgy fogadd az órát,

amikor lelked ebből a porhüvelyből kiszabadul.

Ha pedig

valami szíverősítő szabályt kívánsz:

különösen könnyűvé teszi számodra a halált,

ha elgondolod,

mik azok a tárgyak,

melyektől megválsz,

micsoda erkölcsök azok,

melyek nem fertőzik meg többé lelkedet.

Ezekén az erkölcsökön

legkevésbé sem szabad megbotránkoznod,

inkább jóságosan és szelíd lélekkel tűrd őket.

Ne feledd azt sem,

hogyan az emberek,

akiktől megválsz,

nem azonos felfogásúak veled.

Mert ha valami,

ez az egy

- az egyazon felfogású

emberekkel való együttélés lehetősége –

visszahúzna az életbe

és

itt tartana.

De most, hogy

látod,

micsoda kellemetlenséget okoz

a veled együtt élők viszálykodása,

igazán elmondhatod:

Jöjj, halál,

de minél hamarabb, hogy

valamiképpen megfeledkezhessem önmagamról!

4.

Aki vétkezik,

maga ellen vétkezik,

aki igazságtalan,

magával szemben igazságtalan,

hiszen önmagát teszi gonosszá.

5.

Sokszor

az jár el igazságtalanul,

aki valamit nem csinál,

nemcsak az,

aki valamit csinál.

6.

Elegendő,

ha jelen fogalmad világos,

ha jelen cselekedeted közérdekű,

ha jelen lelki adottságod

szívesen fogad mindent,

ami a külső ok következményeként éri.

7.

Szorítsd vissza

a puszta képzelgést,

fékezd le az ösztönt,

irtsd ki a vágyat,

légy ura vezérlő értelmeknek.

8.

Az esztelen lények

egyazon pára osztályosai,

az értelmes lények

egyazon gondolkodó lélek részesei,

aminthogy minden földszerűben

ugyanaz a föld van,

egy fénynél látunk

és

egy levegőt szívunk mindnyájan,

akik csak látó és lelkes lények vagyunk.

9.

Amik

valami közösben részesek,

a saját fajtájukhoz húznak.

Minden földszerű a föld felé húz,

minden cseppfolyós arra törekszik,

hogyan egybefolyják,

éppígy a légszerű is,

úgyhogy

rekeszekre és szétkülönítő erőre van szükség

ezzel a vonzalommal szemben.

A tűz felfelé tör,

az őstűz felé,

mindazonáltal annyira kész

bármilyen földi tűzzel is összelobogni,

hogyan minden,

csak egy kicsit is száraz anyag is

nagyon könnyen tüzet fog,

ha megfogyatkozott benne

a lángra kapást akadályozó rész.

Éppen így,

vagy

talán még inkább siet

mindaz,

ami a közös értelmes természet osztályosa,

a vele egyenemű felé.

Mert

minél magasabbrendű a többihez képest,

annál készségesebben

összevegyül és összekeveredik azzal,

amivel rokon.

Már

az értelmetlen lényeknél megfigyelhetünk

rajzást,

nyájba csoportosulást,

magzatápolást –

szóval valami vonzalomfélét,

mert ezeknek már párjuk van,

és sokkal erősebben található bennük

a társulás ösztöne,

mint a növényekben, kövekben vagy fákban.

Az értelmes lényeknél

ott

az államalkotás,

a barátság,

a család,

a társulás,

a háborúban a szövetségkötés

és a fegyverszünet.

A még magasabb rendűeknél,

például a csillagoknál,

még akkor is van valami egység,

ha egymástól messze vannak.

Így a felsőbbrendűségre irányuló törekvés

még az egymástól távol állókban is

létrehozhatja az összetartozás érzését.

Nézd, mi történik most.

Csak az értelmes lények

feledkeztek meg erről

a kölcsönös egymáshoz törekvésről

és összetartozásról,

csak náluk nem észlelhető

ez az egymásba olvadás.

Pedig hiába futnak előre az emberek,

útjuk körös-körül el van zárva,

a természet mégis erősebb.

Ha megfigyeled,

magad is rájössz arra, amit mondok.

Mert előbb találhatsz valami földszerűt,

aminek nincs kapcsolata semmi földszerűvel,

mint embert, aki ne tartoznék az emberekhez.

10.

Minden meg hozza a maga gyümölcsét:

ember, istenség, világ,

mégpedig mindegyik a maga idejében.

Mert az nem számít,

hogyan a nyelv szokás

főleg a szólótőre

és más hasonlókra használja ezt a szót.

Hiszen az értelemnek is

megvan

az egyetemes és a saját gyümölcse.

S mindaz, ami belőle fakad,

olyasvalami, mint maga az értelem.

11.

Ha teheted,

tanítsd jobbra az embereket,

ha ez nem sikerül,

gondold meg, hogy

éppen az ilyen esetekre kaptad az elnézést.

Lám, az istenek is elnézők

az ilyen emberekkel szemben,

sőt egyben-másban

- mint az egészség, gazdagság, közmegbecsülés –

segítségükre vannak.

Ennyire jószágosak!

Ez neked is módodban áll.

Vagy mondd meg, ki gátol benne?

12.

Túrd a bajt,

de ne add a szerencsétlent,

és ne akarj

se szánalmat, se bámulatot kelteni.

Csak egyet akarj,

munkádat és pihenésedet

a közérdek követelménye szerint szabályozni.

13.

Ma minden zűrzavarból kiszabadultam,

jobban mondva

minden zűrzavart kidobtam magamból;

mert nem kívül volt,

hanem belül, az én nézeteimben.

14.

Mindez

használatát illetőleg megszokott,

idejét tekintve pillanat,

anyagára nézve korhadás.

Minden ma is olyan,

mint azoknak az életében volt,

akiket már eltemettünk.

15.

A dolgok rajtunk kívül,

mintegy

lelkivilágunk küszöbe előtt vannak,

elszigeteltek,

nem tudnak önmagukról,

nem is nyilatkoztak meg.

Mi nyilatkozik hát róluk?

A vezérlő értelem.

16.

Az értelmes

és

társas életre született lény

kára vagy java

nem attól függ,

ami éri,

hanem attól, amit tesz.

Éppen így

erényességét vagy bűnösségét

sem az dönti el,

ami éri,

hanem az, amit cselekszik.

17.

A felhajított kőnek

nem rossz, ha leesik,

mint ahogy

nem volt jó, mikor felszállt.

18.

Hatolj be

embertársaid vezérlő értelmébe

s látni fogod,

milyen bíraktól félsz,

és milyen bírák ők saját magukkal szemben.

19.

Minden változásban van.

Te magad is folytonosan változol,

sőt bizonyos értelemben felmorzsolódol.

Ugyanígy az egész világ.

20.

Ne törődj a más hibájával!

21.

A tevékenység félbeszakítása,

a vágy és a vélemény szünetelése,

vagy ha úgy tetszik,

halála,

egyáltalán nem valami rossz.

Vedd most

a különböző életkorokat,

a gyerekkort, a serdülést,

a fiatalságot, az öregséget:

ezeknek is minden változása

alapjában véve halál.

S vajon félelmetes-e ez?

Tekintsd át most a magad életét,

amit előbb nagyatyád, majd anyád,

végül örökbe fogadó atyád irányítása alatt éltél,

s annyi sok

romlással, változással, elmúlással szemben

tedd fel a kérdést:

vajon rettenetes-e ez?

Nos hát,

éppen ennyire nem rettenetes

az egész életed megszűnése,

elpihenése,

elváltozása.

22.

Kutasd figyelő gonddal

a magad, a világ

és embertársad vezérlő értelmét.

A magadét:

hogy igazságos értelemmé formáld,

a világot: hogy el ne felejtse, minek a része vagy,

és embertársadét,

hogy átlásd,

vajon esztelen-e vagy belátó,

s hogy egyúttal számba vedd

a rokoni kapcsolatot is,

amely összefűz vele.

23.

Amint te magad

egy közösségi rendszer kiegészítő része vagy,

úgy minden tettered is

járuljon hozzá

a közösségi élet teljességéhez.

Amelyik tettered tehát

sem közvetlenül, sem közvetve

nem segíti a közös célt,

az szétagrózza életedet,

megbontja annak egységét,

pártot üt,

akárcsak az az ember,

aki a politikai életben

a maga állásfoglalásával

távol tartja magát az összhangtól.

24.

Gyerekcivakodás, gyerekjáték,

"hullát hurcoló pára" –

világosabban felfoghatjuk a Nekyiát.[92]

25.

Hatolj el

a végső ok mindenségéig

és az anyagtól elkülönülve

vedd vizsgálat alá.

Azután határozd meg

azt a leghosszabb időt,

ameddig ez a milyenség

a maga sajátos alkata szerint

fennmaradhat.

26.

Végtelenül sokat szenvedtél,

mert nem érted be

a rendeltetése szerint cselekvő

vezérlő értelemmel.

De most már elég legyen!

27.

Ha mások

korholnak, gyűlölnék

és ezt ki is fejezik,

fordulj a lelkükhöz,

nézz a mélyére

és lásd, milyenek az emberek!

Akkor rájössz,

hogyan a rólad alkotott véleményük miatt

nem kell nyugtalankodnod.

De azért légy jóindulatú velük szemben,

hiszen a természet törvénye szerint ők is barátaid.

Lám, az istenek is mindenféleképpen,

álmokkal, jóslatokkal,

hozzásegítik őket a tárgyakhoz,

amelyek a szívükhöz nőttek.

28.

A világ körforgása fel, le,

századról századra ugyanaz.

S a mindenség értelme

vagy külön határozza meg minden mozdulatát

- ha így van, fogadd el,

ami kezdeményezése szerint történik -,

vagy csak egyszer avatkozott be iránymutatóan,

s minden további mozzanat

ebből következményszerűen folyik,

mert valami módon csak atomok vannak.[93]

Összefoglalva:

ha van istenség,

minden rendben van;

ha a véletlen uralkodik,

legalább te

ne szolgáltatd ki magad a véletlennek.

Nemsokára

mindnyájan a föld alá kerülünk,

azután maga a föld is elváltozik.

Majd

e változás eredménye is

elváltozik a végtelenségig,

és e változások eredményei

ismét a végtelenségig.

S aki elgondolja

e fordulatok és változások

egymásra toluló hullámozását, gyorsaságát,

az megvet minden halandó dolgot.

29.

A mindenség anyaga

mindent elragadó sodró áradat.

Milyen silányság minden politikai elmélet,

amely azt képzei,

hogya a bölcsélet megállapításait

át lehet vinni az emberi élet gyakorlatába.

Éretlen gyerekség.

Embervakarcs, mit akarsz még?

Tedd, amit a természet kíván.

Fogj munkához, ha teheted,

de ne tekingess körül,

hogy tudomást vesz-e valaki róla.

Ne reméld e földön Platón államát!

Érd be azzal,

ha a legcsekélyebb haladást észleled,

s ne gondold,

hogy ez az eredmény valami kis dolog.

Mert ki tudná megváltoztatni

az emberek alapelvét?

Az alapelvek megváltoztatása nélkül pedig

mi más lehet az eredmény,

mint

a sóhajtozó és meggyőződést színlelő

tömegek szolgasága?

Rajta,

idézd a fejemre

Nagy Sándort, Fülöpöt

és phaléroni Démétrioszt! [94]

Nem az én dolgom elbírálni,

hogymennyiben vetettek ezek számot

a közös természet akaratával

és mennyiben fegyelmezték magukat.

Ha pedig csak színész-szerepet játszottak,

senki sem ítelt engem arra,

hogymutánozzam őket.

Egyszerű és szerény

a bölcsélet előírta feladat:

ne csábíts engem nagyképűsködéssre!

30.

Szemléld

mintegy a magasból

a sokezer embercsoportot,

a sokezer vallási szertartást,

a mindenféle viharban,

szélcsendben szétrajzó hajókat,

a születő, együttélő, elmúló lények tarkaságát.

Gondolj

a mások már régen leélt életére,

s arra, amit utánad fognak élni,

meg arra, amit most barbár népeknél élnek:

hányan nem ismerik még a nevedet sem,

hányan felejtik el mihamar,

hányan vannak,

akik ma talán dicsérnek, holnap már gyaláznak...

Bizony mondom,

sem az emlékezet, sem a hírnév,

se semmi egyéb szót sem érdemel!

31.

Őrizd meg lelked rendíthetetlenségét

a külső okból fakadó esetlegességekkel szemben.

Légy igazságos

azokban a cselekedeteidben,

melyeknek oka belőled való.

Ez annyit jelent,

hogyminden vágyad és tetter,

amint természetednek is megfelel,

közérdekű cselekvésben találja meg a célját.

32.

Lehetőséged van rá,

hogymegszabadulj

soknyomasztógondodtól,

amelyekcsakateképzeletedbenélnék.

Micsodanagy, szabad mozgási teret

biztosítasz magadnak azzal,

hogymeléddel átfogod az egész világot,

hogya mérhetetlen időt szemügyre veszed,

hogyrésről-részre

minden egyes dolog gyors változásán elmélkedel:

milyen rövid az idő a keletkezéstől a felbomlásig,

micsoda mérhetetlen űr előzte meg a születést,

és milyen végtelenség van még a feloszlás után!

33.

Minden,

amit látsz,

mihamar elpusztul,

és a pusztulást szemlélők

maguk is egykettőre elpusztulnak.

Aki késő öregségben hal meg,

ugyanarra jut,

amire az idő előtt elhunyt.

34.

Íme,

ilyen az emberek vezérlő értelme,

ilyen dolgok után törik magukat,

ilyen okokból szeretnek és tisztelnek!

Tedd szabályoddá,

hogy a kendőzetlen lelküket vizsgálod.

Mekkora dőreség,

hogy azt képzelik,

ócsárlásukkal ártanak,

vagy dicséretükkel használnak!

35.

A pusztulás

semmi más, mint változás.

Ebben a változásban kedvét leli

a mindenség természete,

amely szerint

minden megfelelő rendben történik,

öröktől fogva egyazon elv szerint történt,

és időtlen időig ugyanúgy fog történni.

Hogyan mondhatod,

hogy minden rosszul volt

és mindig rosszul lesz,

hogy annyi isten közül

soha

egy sem

rendelkezett azzal a hatalommal,

amivel mindezt helyreigazította volna,

hanem a világ arra van kárhóztatva,

hogy szüntelen bajok sújtsák?

36.

Az egyes tárgyak anyagának rothadása:

víz, por, csont, genny.

Azután

a márvány alapján véve földkeményedés;

az arany, az ezüst: üledék;

a ruha: állatszőr,

a bíbor: csiga vére

és így tovább a többi.

Maga az életadó pára is

ebbe a csoportba tartozik,

mert ugyancsak alá van vetve a változásnak.

37.

Legyen már elég

a nyomorúságos életből,

zsörtőlődésből, komolytalanságból.

Mi bánt?

Mi ér meglepetésként?

Mi hoz ki a sodrodból?

Talán az ok?

Nézz csak a szemembe!

Vagy talán az anyag?

Vizsgáld meg azt is!

Ezekén kívül már nincs semmi.

Légy már végre egyszer

az istenekkel szemben egyszerűbb és derekabb.

Igazán egyre megy,

hogyan a világ dolgait

száz évig vagy három évig szemléled-e.

38.

Ha

valaki vétkezett,

benne van a baj.

De talán nem is vétkezett.

39.

Vagy

egy értelmi forrásból árad minden a világra,

mint egyetlen testre:

ez esetben a rész nem panaszolhatja fel azt,

ami az egészszel történik –

vagy

csak atomok vannak:

csupa zűrzavar, szétszórtság.

Mire való a nyugtalankodás?

Mondd vezérlő értelmeknek:

meghaltál, megromlottál,

állattá süllyedtél, pózolsz,

nyájszerűen élsz, legelsz.

40.

Vagy nincs

hatalmuk az isteneknek,

vagy van.

Ha nincs, miért imádkozol?

Ha van,

miért nem inkább azt kéred tőlük,

"engedjétek meg,

hogy ettől vagy attól ne féljek,

ne vágyódjam rá, ne búsuljak érte",

mint azt, hogy

"ezt ajándékozzák nekem,

azt meg távoztassák el tőlem"?

Mert, elvégre,

ha az embereken segíteni tudnak,

akkor ebben is segítségükre lehetnek.

De talán azt fogod mondani,

hogy

ebben a tekintetben

a rendelkezést az istenek rád bízta!

Nos, ha így van,

hát nem jobb-e a tőled függő dolgokat

teljes szabadságban élvezned,

mint a hatáskörödön kívül esőkkel

szolgaságban és megalázottságban törődnöd?

És ki mondta neked,

hogy az istenek nincsenek segítségünkre

a tőlünk függő ügyekben is?

Próbáld csak meg,

fordulj hozzájuk imáddal

ilyen ügyeidben is,

s az eredményt majd meglátod.

Az egyik ember így imádkozik:

"Bárcsak az enyém lehetne ez az asszony.

" Te így imádkozz:

"Vajha ne is vágyakozzam erre az asszonyra."

Az: "Csak megszabadulnék ettől!"

Te: "Ne is kívánjak megszabadulni ettől!"

Az: "Csak el ne veszítsem gyermekemet!"

Te: "Ne féljek attól, hogy elveszítem őt."

Általában így imádkozz,

és majd meglátod, mi történik.

41.

Epikuros mondja:

"Mikor beteg voltam,

szóba sem hoztam testi fájdalmaimat,

látogatóimmal sem fecsegtem ilyesmiről,

hanem tovább folytattam

megkezdett természettudományi kutatásaimat,

és

főleg azzal a kérdéssel foglalkoztam,

hogyan az értelem

- bár részes a test érzéseiben –

hogyan őrizheti

megrázkódtatás nélkül

a maga sajátos javát.

Az orvosoknak sem adtam rá alkalmat,

hogyan tudományukkal

mint valami nagy dologgal felvághassanak.

Általában

életem boldogan, derűlten folyt tovább." –

Ugyanazt tedd, amit Epikuros,

ha ágyba dönt a betegség,

és az élet minden válságában.

Mert

minden bölcséleti iskola

közös tétele a következő:

bármilyen érjen,

a bölcsélet nem hagy cserben,

ne fecseggj úgy, mint a tudatlan,

a természet törvényeiben járatlan ember;

szemedet csak a jelen feladatára függeszd

és arra az eszközre, amivel a végére járhatsz.

42.

Ha megütközöl

valakinek az arcátlanságán,

tüstént tedd fel magadnak a kérdést:

"Lehetséges-e,

hogy ne legyenek arcátlanok a világon?"

Nem lehetséges.

Ne kívánj tehát lehetetlent.

Mert ez az ember is

azok közé az arcátlanok közé tartozik,

akik szükségképpen vannak a világon.

Ugyanígy bánj

a furfangos, a hűtlen

és általában bármi más szempontból

kifogás alá eső embertársaddal.

Mihelyt arra gondolsz,

hogy az ilyen emberfajta hiánya nem lehetséges,

mindjárt elnézőbb leszel az effajtaival szemben.

Azt sem árt azonban meggondolnod,

milyen erényt adott a természet az embernek

a szóbanforgó vétek kiegyenlítésére.

Mert adott,

mintegy ellenméregként,

a hálátlansággal szemben szelídséget,

más ellen ismét más képességet.

Általában módodban áll

a tévelygőt helyes útra terelned.

Mert minden bűnös

tulajdonképpen eltéveszti a kitűzött célt

és tévelyeg.

Azután nézzük csak,

micsoda kárt szenvedtél?

Alapjában véve azok közül,

akik ellen tűzelsz,

senkire nem bizonyítod rá,

hogyan valami olyat tett,

amitől értelméd megromlott volna.

Márpedig a rossz és kár fogalma

ebben merül ki számodra.

Mi új, mi meglepő van abban,

ha a neveletlen ember neveletlenül viselkedik?

Vigyázz,

nehogy inkább magad ellen kelljen

azt a vádat emelned,

hogyan készületlenül ért téged

ennek az embernek ez a hibája.

Az értelem lehetővé tette számodra,

hogyan megfontold:

ez az ember valószínűleg elköveti ezt a hibát –

mégis megféleldkezel róla,

s aztán bámulsz, hogy elkövette.

Különösen akkor fordulj inkább magad ellen,

ha hűtlen vagy hálátlan emberre szórod a vádat.

Mert nyilvánvalóan a te számládat terheli,

akár ha egy ilyen hajlamú emberről föltételezted,

hogyan megőrzi a hűséget,

akár

ha nem minden mellékcél nélkül tettél vele jót,

úgy,

hogy magában a tettben

leszakasztottad annak gyümölcsét.

Mert,

ha embertársaddal jót tettél,

mit akarsz még?

Nem éred-e be azzal,

hogy természeted szerint csináltál valamit,

hanem még jutalmat is kívánsz érte?

Mintha a szem fizetést kérne azért, mert lát,

és a láb azért, mert jár!

Mert amint ezek a testrészek arra termettek,

hogy alkatuknak megfelelő működésükkel

betöltsék sajátos feladatukat,

úgy az ember is,

aki tulajdonképpen azért születik,

hogy jót tegyen,

ha valami üdvös

vagy közhasznú tevékenységet fejtett ki,

csak azt tette, amire rendeltetett.

S ezzel már meg is kapta a maga jutalmát.